

Skamba dzūkiška šneka

„Dainavos žodžio“ priedas, remiamas Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo

Kalėdų čėsas

Tai dėl ko, dėl ko cieį metai
Graita tep prabėgo?
Vai tai kodėl, kol Nauji cieį
Graita vėl atbėga?

Jeį pirma Kalėdų dziena spakainiai praaidzinėį, tai antra dziena pas dzūkus buvo pilna veselybių. Šitų dzienų nesbijoį pasgamyc gardzių valgių. Pylnas stalas būdavo apdėtas mėsiniais valgiais. Pavalgį susiedai suveidzinėį, suviajį valgė riešutus, obuolius. Senuoliai porino, kad riešutai turėį didelį mačį. Jieį mačino užmezgc

meilį, o ženoci gražau terpu savį sugyveno. Dzieduliai senovėn riešutus jir riešucynus laikė šventais, ba jin riešucynus net perkūnas netrenkė.

Gilion senovėn aglukių nerėdė. Šitoį mada rados vėliau. Ji, porina, atajus jiš vakarinių valstybių. Pirmiausia aglukes rėdė miesto žmones, o cik paskiau sodziaus žmones pradėį aglukes rėdzyc. Jas rėdė obuoliais, riešutais, cukerkom, žvakelėm. Obuoliai znočino vaisingumų. Žvakutės degdamos priminė įišajusius anapilin. O dar skaitė protėviai, kad žvakelių švieselės ratavoja nuog visokių negerumų.

Kitų Kalėdų dzienų gaspadoriai atlaisdzinėįo samdzytus žmones jir laido juos atostogų. Atsisėdo piemenukai ar vyrasni samdzyti an uslano po langų jir laukia, kadu gaspadorius įišveš namo. Gaspadzinė tuščiom tepgi neįišlaisdzinėį. Jei samdziniai paciko gaspadoriu,

JIŠ BOBULĖS MARGOS SKRYNELĖS

PATARLĖS JIR PRIEZODZIAI

Mielas brolis, miela sesuo, o savo dantes mieliausi.

Prieg darbo susrietis, prieg valgio įišsiciesis.

Darbštus žmogus visadu darbų ras.

Darbštus kap bitė.

Sausis su liepu suskabinį vaikščoja.

SENOLIŲ PATARIMAI APE SAUSIO ORUS

Jeį sausis šaltas – bus drėgni metai.

Jeį sausio pradzia jir pabeįga graži – bus drėgni metai.

Jeį tankiai sausį pucia šalci šaurės vėjai – bus derlyngi metai.

Jeį saulė debesiu laidzias – bus sniego.

Varnos karkia – šals.

KAP RAIKIA NEPRARASC PINIGŲ?

Neperduok pinigų įiš rankų jin rankas, mat jir tadu kap už kų moki.

Pinigus jimk kairi ranku, o aduok cik ciesiu ranku.

Nigdi nešvilpauk pirkion, ba gali visus pinigus prašvilpc.

Žūrėk, kad įiš krano nevarvėt vanduo, ba gali jir pinigai įišvarvėc.

Per mėnulio jaunačį pabaršyk pinigų jir paprašyk šito dangaus kūno, kad padaugyt pinigų.

Neužmušk namuosa voro, ba jieį pritraukia pinigų mačį.

Žūrėk, kad nigdi nebūt tuščias tavo bumašnykas – jindėk nor vienų centų, ba pinigai traukia pinigus.

NEPAMIRŠK, KAD SAUSIO

1 dziena – Nauji metai jir Lietuvos vėliavos dziena;

6 dziena – Trys karaliai;

13 dziena – Laisvės gynėjų dziena;

25 dziena – pusiaūžiemis;

26 dziena – Tarptacinė muicinykų dziena.

tai sausio menasį grįžc galėį. Jeį nepaciko, tai jieškoį kito gaspadoriaus.

Čėsas nuog Kalėdų jik Naujų metų vadzinos tarpušventės čėsu. Šituoį čėsu daug ko nesekėį daryc. Moteros neverpė, avių nekirpo.

KALĖDOJIMAS

Buvo dzūkam labai vožnas čėsas kalėdojimas. Kunigas bažnyčion an sakyklos apjovina (praneša), kadu jir kokiam sodziun kalėdos. O kunigų

raikėį parsivežc. Tai sodzius siuntė dvi padvadas (rogės, vežimus). Viena padvada kunigu vežoc, o kiton vežoįo surinktas aukas.

Kunigo atvažavimas tai buvo labai vožnas (svarbus) žmonėm. Kunigas buvo labai laukiamas. Prauda, vaikai bijoįo, ba kunigas prašė sukalbėc poterių, tai mažasni dar nemokėįo jir sarmacinos. Kunigo laukianc gaspadzinės labai storavinos aptvarkyc pirkų jir kiemų. Aslų pirkion baltu piesku pabarsto, gražai laškas užkloja jir pacys laukdami čystai (švarai) apsirangia.

Kunigėlis atajis persižagnoja, pašvencina pirkų, palaimina draugį. Su kunigu važinėį jir vargonykas. Kitų rozų jir pagieda. Buvo mada duoc linų sėmenų, abrūsų. Buvo nelabai gražu nedavus.

Sodziun žmones buvo sustarį, pas kų kunigas pietuis. Gaspadorius labai rūpinos, kad pietai būt gardūs. Kunigas pavalgis pas kitus važavo. Prieš įišvažuodamas atminimu dovanoįo abrozėlius, o vaikam jir cukerka įiš kunigo rankų teko.

Kalėdoįo beveik visų dzienų. Žmones davinėį kunigu daugiausia javo. Ne rozų buvo, kad jin vienas roges dovanos nelindo. Su dovanom vakari kunigas jir jį lydėįį pargrižta klebonijon. Kunigo kalėdoįimas sodziun buvo šventė.

Naujų metų senovėn šventė nebuvo tokia vožna, kokia buvo po vainos. Pasdarė vožnesnė, kadu akupaciniais čėsais Kalėdos buvo nustumtos.

Tadu rados Naujų metų aglukės. Naujų metų suciktuvės pirmiausia rados mokyklosa, salėsa.

Po Naujų metų žmones laukia Trijų karalių šventės. Po mišų įiš bažnyčios parajį namo an durų užrašinėįo „+K+M+B“. Raidės znočino trijų įišminčių karalių vardus, katriej su dovanom aplanko gimusį Kristų. Šitoį dziena švenciamas atsimyc Trijų karalių apsilankymų Bėtliejun. Pradėta švysc III amžun. Jir nūnai dar žmones an durų užrašo per šventį raides „+K+M+B“. Kryžaus znokas znočina šventumų (šventas Kasparas, šventas Merkelis, šventas Baltazaras).

O kokių dovanų atnešė mažam vaikeliu, Dzievo Kūdikėliu trys karaliai? Aukso, miros jir smilkaų. Aukšas – turtas, duoklė karaliam. Mira – balzamavimas. Balzamavimu mėginama įišlaikyc žmogaus buvimų po smercies. Smilkalai Dzievo garbei skyrtos dovanos dalis.

Čėsas nuog Kalėdų jik Užgavėnių vadzinos Mėsėdziu. Ale ape vėlesnius čėsus vėliau.

Dzūkų pulkucis įiš visos macies, įiš visos širdzies karštai sveikina visus dzūkiškos tarmės mylėtoįus, skaitytoįus. Būkim visi sveiki jir graici. Nepamirškim savo prigimcinės šnekos, jir 2013 metai valstybės jai paskirci. Mes, dzūkai, kalbėkim, rašykim, skaicykim, giedokim jir mislykim savo dzūkišku kalbeli.